

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ALANINA PERSONEL YETİŞTİRMENİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI

Doç. Dr. Doğan ÇAĞLAR (*)

Giriş : Özel Eğitim hizmetlerinin planlanması, başlatılması, yürütülmesi ve geliştirilmesinde en önemli husus, alan için özel personel yetiştirmektir. Özel eğitimin ilk ve en önemli ögesi Özel yetişmiş personeldir.

Personel Yetiştirmenin Dünü :

Türkiye'de özel eğitim üstün zekâlı çocukların eğitildiği Saray-ENDERUN okulu ile 15. y.y. da başlamıştır. ENDERUN okulunda o zaman alanında temayüz etmiş kimseler öğretmenlik yapmıştır. 1889 da İstanbul'da 1923'te İzmir'de açılan körler ve sağır okullarında görev alacak personelin yöneticiler tarafından özenle seçildiği, işin gereklerine göre iş başında uygulamalı olarak yetiştirildiği ve denendikten sonra atama yapıldığı bilinmektedir.

Türkiye'de özel eğitime muhtaç çocukların çeşitli özür grupları için sistemli özel eğitim çalışmalarına 1952 yılında Gazi Eğitim Enstitüsünde Özel Eğitim Şubesi açılmak suretile başlanmıştır. Bu şubeye iki yıl başarılı öğretmenlik yapmış olanlar başvurmuş, 420 öğretmene önce bir genel yetenek testi ile öğretmenlik meslek bilgisini ölçen testler verilmiştir. Bu testlerde belli bir seviyeyi tutturana adaylar yetkili kimseler tarafından bir mülâkata tabi tutulduktan sonra 40 başarılı öğretmen alınmıştır. Bu şubede görev alacak öğretim elemanları Türkiye ve yabancı ülkelerde alanında başarılı olmuş öğretim üyeleri arasından seçilmiştir.

(*) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

Özel eğitim şubesinde eğitim öğretim uygulama ağırlıklı teorik bilgiler verilerek sürdürülmüştür. Öğretim beş özel alanda devam ettirilmiştir. İki yıllık öğrenim süresini bitiren 60 kişi olmuştur. İki mezun verdikten sonra bu şube kapatılmıştır.

1952-1969 yılları arasında özel eğitim kurumlarında görev alanlar ve alacak olanlar özel surette seçilmiş ve asgari bilgi ve beceri kazandırıldıktan sonra atamaları yapılmıştır. Bunlar genellikle yerli ve yabancı uzmanlar tarafından oldukça uzun süreli hizmet içi eğitimi şeklinde olmuştur.

Yetiştirilen personelin alanda kalmasını sağlamak için 1962 den sonra personel kanunu çıkıncaya kadar ikinci ek görev kadroları verilmiştir.

1954 ten itibaren özel eğitim alanında üst düzeyde personel yetiştirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca en az 1 yıl süreli olmak üzere Avrupa ve A.B.D. ne özel eğitim alanında üst öğretim yapmak üzere 1968 yılına kadar 127 eğitimci yollanmıştır. Bunların çoğu öğrenimlerini tamamlayıp yurda döndükten sonra yeterli istihdam tedbirleri alınmadığı için alan dışında görev almışlardır. Bugün bunlardan ancak 2 si Üniversitede, 1 i de özel eğitim kurumunda müdür olarak görev yapmaktadır. Özel Eğitim alanında görev yapan ve yeniden görev alacaklar için 1954-1967 yılları arasında her yıl en az 2 ve en çok 12 hafta süreli 112 hizmet içi eğitim kursu açılmıştır. Ayrıca kurumlarda görev yapanların yurt dışında benzer kurumlarda incelemeler yapmaları için kısa süreli inceleme gezileri tertip edilmiştir.

1967 yılından sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde bir özel eğitim bölümü açılmıştır. Bu bölüme lise mezunları alınmıştır. Bu bölüme çok az sayıda öğrenci ilgi duyduğundan küçük gruplar halinde uygulamalı öğretim sayesinde oldukça nitelikli personel yetiştirilmiştir. 1979 yılı Şubat ayında Ankara Üniversitesi Senatosunun aldığı bir kararla A.Ü. Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Sertifika Programı yönetmeliği kabul edilmiştir. Bu yönetmeliğe göre özel eğitim kurumlarında görev yapanlar ile bu kurumlara atanmak isteyen öğretmenler 9 alanda özel eğitim sertifika programına kayıtlarını yaptırmışlardır. Kayıt yapılan ve devam edenlerin sayısı 865 tir. Bu suretle açılan sertifika programına devam edenlerden Ankara, İzmir, Eskişehir, Konya, Bursa'dan büyük bir grup özel eğitim sertifikası almıştır. Anadolu Üniversitesi de bu tür bir sertifika programı yürütmüştür.

YÖK yürürlüğe girdikten sonra A.Ü. Eğitim Fakültesindeki Özel Eğitim Bölümü kapanmış ancak Psikolojik Hizmetler bölümünde bir ana bilim dalı şeklinde bağımlı kısır bir hüviyet almıştır. Aynı yılda Anadolu Üniversitesinde Eğitim Fakültesinde özel eğitim öğretmenliği kısmı açılmıştır.

Özel Eğitim Alanına Personel Yetiştirme'nin Bugünkü Durumu :

Bugün özel eğitim alanına sürekli personel yetiştiren iki kurum vardır. Bunlardan biri A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Psikolojik Hizmetler Bölümü içinde ayrı öğrenci almayan Özel Eğitim Anabilim Dalı. İkincisi ise Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim öğretmenliği kısmıdır.

Her iki kurumda özel eğitim sertifika programına yeni bir öğrenci kaydı yapılmamaktadır. Bu haliyle özel eğitim alanına yeterli personel yetiştirdiğini söyleyebileceğimiz bir kurum yoktur. Çünkü gelişmiş ülkelerin uyguladığı personel yetiştirme çalışmalarına ne yöntem ne kapsam ne de uygulama açısından hiçbir benzerlik göstermemektedir. Hatta hiçbir şey denecek şekilde ve düzeyde olduğunu söylemek doğru olur.

Özel Eğitim Alanına Personel Yetiştirme'nin Yarını :

Sonuç : Bugün özel eğitim kurumlarına çağdaş anlamda ve düzeyde direkt olarak gerçek anlamda personel yetiştiren bir kurum yoktur. Yüksek öğrenim kurumlarında bugün bu alanda verilen eğitim çok yetersizdir. Yeniden bu işi bilenler tarafından düzenlenmeye muhtaçtır...

Özel Eğitim Alanına Personel Yetiştirmede Yarına İlişkin Öneriler :

1. Özel Eğitim alanının çeşitli özür grupları için bugünkü tahmini sayılara göre EN AZ 220.000 öğretmene, 2.500 uzmana, 2.500 yöneticiye ve 500 denetçiye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın karşılanması ülkenin maddi imkanları dikkate alınarak kaç yılda karşılanacağı yetkili kurumlarca bir plana bağlanmalıdır.
2. Bu plana göre bu konuda üst düzeyde öğretim elemanı olan Üniversitelere bu alanın hangi özür grubu için ne kadar per-

sonel yetiştireceği YÖK tarafından görev olarak verilmelidir. Özellikle Ankara, Eskişehir, İstanbul ve İzmir'de bulunan üniversiteler bu görevlileri yetiştirecek şekilde personel, araç ve gereç ile uygulama okulları sağlanarak görevlendirilmelidir.

3. Özel Eğitim kurumlarında çalışan personelin hizmet içinde yetiştirilmeleri aynı şekilde bölgelere göre üniversitelere görev olarak verilmelidir.
4. Eğitim Fakültelerinin özel eğitim bölümlerine alınacak öğrenciler mutlaka öğretmenlik tecrübesi olan istekli ve yetenekli kişiler arasından özel yöntemlerle seçilmelidir.
5. Özel eğitim alanı için yetiştirilecek uzmanlar, yöneticiler ve denetçiler uygulamada başarılı öğretmen ve yöneticiler arasından seçilerek EN AZ lisans üstü eğitim verilerek yetiştirilmelidir.
6. Özel eğitim programları her düzeyde MUTLAKA bu konuda yeterli bilgi ve uygulamada tecrübesi olanlar tarafından gelişmiş ülkelerin uyguladıkları programlara paralellik sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
7. Özel eğitimde çok sık değişiklikler olmaktadır. Bu üniversitelerle sıkı bir işbirliği yapılarak ileri ülkelerdeki yenilikler ülkemizdeki uygulamalara yansıtılmalıdır...
8. Özel eğitim alanlarına personel yetiştirme ile görevli üniversiteler mutlak surette alanda araştırmalar, denemeler ve incelemeler yapacak ve toplumda örnek hizmetler verecek şekilde uygulama okulları araştırma ünite ve laboratuvarları ile donatılmalıdır.

Üniversiteler bu görevi yapmayı ve bu rolü benimseyen üniversiteler arasından seçilmelidir. Bu konuya inanmamış bir yöneticinin bulunduğu bir üniversitede bu hizmetlerin bir adım atması imkânsızdır...